

แนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมการสืบชะตาเพื่อการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืน Guidelines to promote cultural heritage development destiny health sustainable communities.

อนุชา ม่วงใหญ่

อาจารย์ประจำฝ่ายศึกษา โรงเรียนนายเรือ ทำหน้าที่หัวหน้าสำนักงานวิจัย โรงเรียนนายเรือจังหวัดสมุทรปราการ

anuchar2221@gmail.com

จุฬาลักษณ์ เดิมไธสง, นันทรัตน์ ไชยรัตน์ และพรพรรณ เพชรมา

นักเรียนพยาบาลศาสตรชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลกองทัพอากาศ ศูนย์วิทยการ กรมแพทยทหารเรือ

บทคัดย่อ

แนวทางการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการสืบชะตาของสังคมไทยนั้น ควรส่งเสริมการพัฒนาให้ความรู้ความเข้าใจ การรับรู้ถึงภาวะสุขภาพ และส่งเสริมให้ตระหนักถึงความสำคัญของการสืบชะตา ตลอดจน แนะนำแนวทางในการสืบชะตา โดยให้คนในชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการเตรียมพิธีและเข้าร่วมพิธีกรรม รวมถึงการประสานงานกันกับบุคคลในชุมชนเข้าร่วมพิธีกรรม ทั้งนี้แกนนำชุมชนในแต่ละชุมชนควรมีการประสานงานและเผยแพร่ข่าวสารให้ความรู้เกี่ยวกับการสืบชะตาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพไปยังชุมชนอื่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม การมีจิตสำนึกที่ดี และการรักษาวัฒนธรรมประเพณี ของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน สิ่งสำคัญดังกล่าว คือ คนในชุมชนควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีการสืบชะตา เพื่อส่งเสริมการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การส่งเสริม, การสืบชะตา, การมีส่วนร่วม.

Abstract

Guidelines developed to trace the fate of a society promoting Thailand should promote the development of knowledge and understanding. To get to know the health condition and to promote the importance of reproductive destiny, as well as suggested guidelines to its destiny by giving people in the community. Participate in the preparation ceremony and participate in management, rituals, including collaboration with people in the community, participate in rituals. These are all community leaders in each community, there should be coordination and publishing news about the fate of knowledge related to health, health to other communities. To achieve development, engagement Having good consciousness and cultural traditions of the people in sustainable communities. It is important for people in the community should have an understanding of the traditions of succession to destiny, to promote the creation of a strong, sustainable communities.

Keywords: Promotion, destiny, combination.

บทนำ

“พิธีสืบทอด” เป็นพิธีกรรมส่วนหนึ่งที่อยู่กับวิถีชีวิตคนเมืองหรือคนล้านนามาอย่างแน่นแฟ้นยาวนาน และสืบทอดกันมาแต่โบราณกาล เนื่องจากคนสมัยก่อนมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ได้ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อย่างแตกฉานลึกซึ้ง ก็เลยมีความคิดที่จะมาทำให้บ้านเมืองและคนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันดี ซึ่งพิธีสืบทอดเป็นประเพณีที่ได้รับอิทธิพลจากธรรมเนียมของพราหมณ์ ได้มีการนำมาผสมผสานกับพิธีกรรมของพุทธศาสนาได้อย่างกลมกลืน พิธีสืบทอดนั้นเป็นพิธีมงคล คำว่า “สืบทอด” หมายความว่า ต่อให้ยาวขึ้น “ชะตา” หรือ ชตาชีวิตของแต่ละคน ดังนั้นพิธีนี้จึงเสมือนเป็นพิธีกรรมในการต่ออายุให้ยืนยาวขึ้นโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมหรือที่เรียกเป็นภาษาภาคกลางว่า “พิธีอายุวัฒนมงคล” นั่นเอง พิธีกรรมในการสืบทอดนั้นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป มีทั้งการสืบทอดแบบเดี่ยวหรือคนเดียว และการสืบทอดแบบกลุ่มใหญ่ๆหรือคนหมู่มาก ที่เรียกว่า สืบทอดหลวง ซึ่งการสืบทอดจะจัดทำในโอกาสที่ต่างกัน เช่น ขึ้นบ้านใหม่ ภายหลังจากการเจ็บป่วยหรือทำในโอกาสที่หมดอายุขัยทายาทกว่าดวงชะตาไม่ดี บางครั้งทำเพื่อสะเดาเคราะห์ ภายหลังจากประสบเคราะห์กรรม เมื่อสืบทอดแล้วเชื่อว่าจะช่วยเสริมสร้างดวงชะตาให้ดีขึ้น เป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจของผู้ที่ประสบจากเคราะห์กรรมหรือผู้เจ็บป่วยให้กลับคืนสภาพปกติจากแนวคิดดังกล่าวผู้เขียนต้องการที่จะสะท้อนถึงพิธีกรรมความเชื่อดังกล่าวในการที่จะสืบสานความเชื่อของคนในชุมชนอันสอดคล้องกับพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในการดูแลสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจของคนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันดี ในชุมชนอย่างยั่งยืน

ความเป็นมาพิธีการสืบทอด

ประเพณีสืบทอด หรือสืบทอด เป็นพิธีกรรมที่ชาวล้านนานิยมทำในโอกาสต่างๆ เพื่อต่อดวงชะตาหรือต่ออายุให้ยืนยาว มุ่งหวังมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีความเจริญรุ่งเรือง และเพื่อความเป็นสิริมงคล พิธีสืบทอดเป็นพิธีใหญ่ที่ต้องอาศัยคนและเครื่องประกอบพิธีจำนวนมากพิธีหนึ่ง ชาวบ้านอาจทำพิธีนี้โดยเฉพาะหรือจัดร่วมกับพิธีอื่นๆ ก็ได้ และอาจจัดขึ้นเพื่อสืบทอดให้แก่คนทั้งครัวหรือภิกษุ หรือหมู่บ้าน เมือง แม้กระทั่งยุงข้าวหรือเหมืองฝายก็ได้ แต่ต้องจัดขึ้นเพื่อสืบทอดสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพียงอย่างเดียว การสืบทอดแต่ละสิ่งอาจมีพิธีกรรมที่แตกต่างกันออกไปบ้าง ซึ่งประเพณีการสืบทอดแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อในศาสนาพุทธ ฮินดู หรือพราหมณ์ และเรื่องผีสารพัดเทพ ประเพณีสืบทอดไม่เพียงปรากฏแพร่หลายในภาคเหนือของไทยเท่านั้น แต่ยังพบได้ในสังคมของคนไทยใหญ่ ยอง และเขิน บริเวณรัฐฉานของพม่า รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ละว้าในตอนเหนือของไทยด้วย

ตำนานที่มาของความเชื่อเรื่องการสืบทอด ปรากฏในคัมภีร์สืบทอดที่กล่าวถึง พระสารีบุตรเถระ อัครสาวกของพระพุทธเจ้าและมีสามเณรองค์หนึ่งชื่อ ติสสะ อายุ 7 ปี มาบวชเรียนกับท่านเป็นเวลาหนึ่งปี วันหนึ่ง พระสารีบุตรสังเกตเห็นลักษณะของสามเณรว่าจะมีอายุได้อีก 7 วันเท่านั้น ตามตำราหมอดูและตำราดูลักษณะท่านจึงเรียกสามเณรมาบอกความจริง และให้กลับไปปรำปราพ่อแม่และญาติ สามเณรเศร้าโศกเสียใจมากและเดินทางกลับบ้านด้วยดวงหน้าที่หม่นหมอง

ระหว่างทางไปพบปลาน้อยใหญ่ในสระน้ำที่กำลังแหงเงิน และได้โปรดสัตว์คือปลาเหล่านั้นให้พ้นจากความตาย โดยซื้อปลาทั้งหมดไปไว้ในบาตรของตนและนำไปปล่อยที่แม่น้ำใหญ่ ระหว่างทางพบแก๊งลูกแร้วของนายพราน สามเณรก็ปล่อยแก๊งอีก เมื่อเดินทางถึงบ้านจึงบอกเรื่องที่ตนจะตายแก่พ่อแม่ ทุกคนต่างสงสารสามเณรยิ่งนัก และได้เพียงแต่คอยเวลาที่สามเณรจะมรณภาพ แต่จนล่วงกำหนดไป 7 วัน สามเณรก็ยังไม่ตาย และกลับมีผิวพรรณผ่องใสยิ่งขึ้น ญาติจึงพ้อให้สามเณรกลับไปหาพระสารีบุตร ซึ่งท่านประหลาดใจถึงกับจะเผาดาราทั้ง สามเณรจึงกราบเรียบเรื่องการโปรดสัตว์ทั้งปลาและแก๊ง การกระทำเพื่อยืดชีวิตสัตว์เหล่านั้นจึงเป็นบุญกรรมที่เป็นพลังให้พ้นจากความตายได้ ด้วยตำนานนี้เองทำให้คนล้านนาจึงนิยมการสืบทอด (ปณิดา สรวาสี : ออนไลน์)

การสืบทอดคน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ โดยการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ภูมิใหม่ หรือทำบุญอายุครบรอบปี มักนิยมจัดให้มีพิธีสืบทอดเพื่อความ เป็นสิริมงคล มักจะทำพิธีกันที่บ้านหรือห้องโถงซึ่งเป็นสถานที่กว้างขวางพอที่จะต้อนรับแขกที่มาร่วมงาน บางแห่งนิยมจัดที่วัด ส่วนพระภิกษุจะทำพิธีในวิหารโดยจัดพิธีสืบทอดเหมือนกันกับสืบทอดคนธรรมดา (ปณิดา สรวาสี : ออนไลน์)

ความรู้เรื่องการประกอบพิธีสืบทอด

1. ความมุ่งหมายของการประกอบพิธีสืบทอดคน

ความมุ่งหมายสำคัญของการประกอบพิธีสืบทอดมีหลายประเด็นที่น่าสนใจ เช่น ขึ้นอยู่กับโอกาสและเวลาในการประกอบพิธีกรรม และการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งนั้นอาจมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ดังนี้

- 1) เพื่อให้เจ้าชะตาหายป่วยและมีอายุยืนยาว
- 2) เพื่อให้เจ้าชะตาพบแต่สิ่งที่ดีๆผ่านเข้ามาในชีวิต
- 3) เพื่อให้เจ้าชะตาได้ใช้ชีวิตในสถานภาพใหม่ได้อย่างมั่นใจและมีความสุข

2. โอกาสในการประกอบพิธีกรรมสืบทอด

โอกาสในการประกอบพิธีสืบทอดคน สามารถจำแนกได้ใน 2 กรณี คือ

1) การสืบทอดให้กับผู้ป่วย ซึ่งถือว่าเป็นการรักษาและเป็นการเยียวยาทางจิตใจเป็นโอสถ ทางใจให้ผู้ที่เจ็บป่วยเรื้อรังรักษาไม่หาย เป็นความเชื่อของชาวล้านนาว่าการสืบทอดจะเป็นการต่ออายุให้ยืนยาว ทำให้เกิดพลังใจอาจช่วยให้หายจากอาการเจ็บป่วยได้

2) การสืบทอดให้กับผู้กำลังเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนสถานภาพหนึ่งไปสู่อีกสถานภาพหนึ่งและสามารถทำได้หลายกรณีด้วยกัน อันได้แก่

- การเลื่อนตำแหน่ง เช่น การเลื่อนขั้นเป็นผู้บริหารระดับสูง เป็นการเปลี่ยนสถานะภาพจากธรรมดาให้สูงขึ้นบทบาทก็เปลี่ยนไป ทำให้วิถีชีวิตประจำวันบางอย่างเปลี่ยนไปจากเดิม มักจะมีการประกอบพิธีสืบทอดรับเพื่อความเป็นสิริมงคล

- การขึ้นบ้านใหม่ เป็นการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่เคยอยู่บ้านหลังเก่าเปลี่ยนแปลงไปอยู่บ้านหลังใหม่ สภาพแวดล้อมต่างๆก็เปลี่ยนไป อาจจะยังไม่คุ้นเคย เพื่อความสุขความเจริญของผู้อยู่อาศัยก็ประกอบพิธีสืบทอดรับเพื่อความเป็นสิริมงคล

- การย่างเข้าอายุใหม่หรือครบรอบอายุคล้ายวันเกิดมักจะเป็นการประกอบพิธีให้กับพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ มีคณะศรัทธาญาติโยมที่เคารพเลื่อมใสเป็นจำนวนมากเป็น ผู้ประกอบพิธีให้ซึ่งมีความพร้อมและสามารถประกอบพิธีได้ทุกปีเพื่อความเป็นสิริมงคล (รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ : ออนไลน์)

ภาพที่ 1 พิธีสืบชะตาคน

ที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/rituals/detail.php?id=6>

3. เครื่องบูชาพิธีสืบชะตา

1. ไม้ค้ำ มีลักษณะเป็นไม้งาม 3 อันสำหรับนำมาประกอบกันเป็นขุม เรียกว่า ไม้ค้ำชะตาแต่ด้วยลักษณะไม้ค้ำที่มีขนาดใหญ่และยาวพอประมาณจึงเรียกว่า ไม้ค้ำหลวง บางแห่งก็มีขนาดยาว บางแห่งก็มีขนาดสั้นพอประมาณ แล้วแต่ความนิยมของแต่ละท้องถิ่น แต่ส่วนมากนิยมใช้ขนาดยาวเท่ากบวแชนหรือความสูงของเจ้าของชะตา ไม้ค้ำมีความหมายว่า เพื่อให้เป็นสิ่งค้ำจุนชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรือง มีอายุยืนยาว เปรียบเสมือนต้นไม้ที่ใกล้จะล้ม หากมีไม้มาค้ำไว้ก็จะทำให้เจริญงอกงามต่อไป เหมือนชีวิตคนเราที่ได้รับการค้ำชู ย่อมจะมีความสุขความเจริญต่อไปฉันใดก็ฉันนั้น สมัยก่อน ไม้ค้ำ เป็นชื่อของต้นไม้ประเภทหนึ่ง หากนำมาตัดกิ่งออกแล้วขุดดินฝังสำหรับใช้เป็นไม้ค้ำต้นไม้ประจำหมู่บ้านหรือไม้หมายเมือง ไม้ค้ำนั้นจะไม่เหี่ยวแห้งเพราะจะมีรากออกมา ปัจจุบันยังมีต้นไม้ค้ำอยู่ที่บ้านแม่ไทย อำเภอมะทะ จังหวัดลำปาง ซึ่งชาวบ้านที่นั่น ก็ยังนิยมเอาต้นไม้ค้ำมาใช้ในพิธีสืบชะตาอยู่ คนปัจจุบันไม่ค่อยรู้จักต้นไม้ชนิดนี้แล้ว จึงเอาต้นไม้ชนิดอื่นที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงมาทำเป็นไม้ค้ำแทน

2. กระบอกน้ำ กระบอกทราย กระบอกข้าวเปลือก กระบอกข้าวสาร หมายถึง ธาตุ 4 ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะทำให้คนเรามีความแข็งแรงยิ่งขึ้น

3. สะพาน (ขัว) หมายถึง สะพานแห่งชีวิตที่ทอดให้เดินข้ามจากฝั่งที่เลวร้ายไปสู่ฝั่งที่ดีงามกว่า

4. บันได (ขันโด) หมายถึง บันไดแห่งชีวิต สำหรับพาให้เราปีนป่ายขึ้นสู่ที่สูง เสมือนคนเราตกบ่อน้ำ แล้วต้องปีนป่ายด้วยบันไดออกจากบ่อน้ำ

5. ลวดเงิน ลวดคำ ลวดหมาก ลวดเหมี้ยง หมายถึง ความเจริญรุ่งเรืองของชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพย์สินเงินทองและอาหารการกิน

6. ไม้ค้ำขนาดเล็ก ไม้ค้ำขนาดเล็กยาวเท่าศอกของเจ้าของชะตา ต่างกับไม้ค้ำหลวงที่มีขนาดเท่าวาหรือความสูง ไม้ค้ำเล็กมีจำนวนเท่าอายุของเจ้าของชะตา แต่นิยมให้มีจำนวนเกินอายุไปประมาณ 2-3 อัน เพื่อให้มีอายุยืนยาวขึ้นไปอีก

7. ช่อ ทำจากกระดาษสีขาวจำนวน 108 อัน
8. ตุ๊กคาคิง หรือตุ๊กชะตา มีขนาดความยาวเท่าความสูงของเจ้าของชะตา
9. เทียนคาคิง หรือเทียนชะตา มีขนาดความยาวเท่ากับ ความสูงของเจ้าของชะตาเหมือนกันแต่ต่อมาภายหลังเห็นว่า เทียนมีขนาดยาวเมื่อจุดไฟจะทำให้อกก็เลยสัดด้วยซี่ผึ้งประมาณคืบหนึ่ง ส่วนฝ้ายที่เป็นไส้เทียนนั้นยังมีขนาดยาวเท่าความสูงผู้สืบทอดอยู่
10. พระเจ้าไม้ หรือพระพุทธรูปที่แกะสลักด้วยไม้ สำหรับนำมาประดิษฐานที่ยอดไม้ค้ำแต่เดิมไม่มีพระพุทธรูป ครั้นต่อมาเมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาสู่ล้านนา จนมีความเจริญรุ่งเรืองก็มีการผสมผสานระหว่างพิธีพุทธและพิธีพราหมณ์ จึงนำพระพุทธรูปไม้มาประดิษฐานบนยอดไม้ค้ำ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งพุทธศาสนา
11. หน่อกล้วย หน่ออ้อย หน่อหมาก หน่อมะพร้าว มีความหมายว่า คนที่ได้รับการสืบทอดจะมีชีวิตที่เหมือนกับได้เกิดใหม่แล้วจะมีความหอมหวาน มีความเจริญงอกงาม เหมือนต้นกล้วย ต้นอ้อย ต้นหมาก ต้นมะพร้าวที่พร้อมจะเจริญเติบโตต่อไป
12. เสื่อใหม่ (สาต) หมอนใหม่ มีความหมายว่า ผู้ที่สืบทอดแล้วจะมีความสุขสบายและนอนหลับฝันดี เครื่องสืบทอดทั้งหมดนี้เมื่อนำมาประกอบกันจัดให้เป็นระเบียบตามแบบโบราณพิธีเรียกว่า โขงชะตา ถือเป็นบริเวณพิธีหรือเขตศักดิ์สิทธิ์สำหรับสืบทอดให้มีความสุขความเจริญต่อไป

ภาพที่ 2 เครื่องสืบทอด

ที่มา :<https://sites.google.com/site/praphenilanna/>

ทั้งนี้เจ้าภาพต้องจัดเตรียมเครื่องบูชาารวมกันไว้กลางห้องทำพิธี ทำเป็นกระโจม 3 ขา ให้กว้างพอที่ผู้เข้าพิธีสามารถเข้านั่งตรงกลางได้ ใช้ด้ายสายสิญจน์โยงศีรษะติดกับขากระโจมทั้ง 3 ขา นำเทียนไปไว้ที่ตรงหน้าพระพุทธรูปหน้าพระพุทธรูป การนิมนต์พระสงฆ์นิยมจำนวนคืออย่างน้อย 5 รูป 7 รูป 9 รูป หรือมากกว่านี้ จากนั้นเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ปู่อาจารย์ (พิธีกรถวายถวญวตถุ มีหน้าที่กล่าวคำ “เวณทาน” คือ อ่านรายงานการก่อสร้างแก่พระสงฆ์ พร้อมกับกล่าวคำถวายและคำอุทิศส่วนบุญด้วย) อาราธนาศีล พระสงฆ์ผู้เป็นประธานให้ศีล แล้วปู่อาจารย์อาราธนาพระปริตร พระสงฆ์รูปที่ 3 ชุมนุมเทวดาแล้วประธานนำสวดมนต์สืบทอดแบบล้านนา มีคำสวดโดยเฉพาะหลายบทมี ชินบัญชร สวดสืบทอด มงคลจักรวาลน้อย และคำสวดทั่วไป ขณะที่พระสวดนั้น ผู้สืบทอดและลูกหลานจะเข้าไปนั่งในซุ้มเครื่องสืบทอด ซึ่งตั้งไว้หน้าพระสงฆ์ นำด้ายสายสิญจน์เวียนรอบศีรษะของผู้เข้าพิธีสืบทอด นั่งประนมมือฟังพระเจริญพุทธมนต์จนจบ ตอนถึง “อเสวนา จะพาลานัง” ผู้สืบทอด

ชะตาจะต้องจุดเทียนชัยหรือเทียนน้ำมันด้วยขณะที่สวด จะต้องนำด้ายค่าคง และเทียนสืบชะตาจุดด้วย หลังจากสวดจบเจ้าภาพจะจัดให้มีเทศน์ 1 กัณฑ์ หลังจากเทศน์จบจะมีการผูกมือให้ผู้สืบชะตา พระสงฆ์จะประพรมน้ำมันให้ จากนั้นเจ้าภาพถวายภัตตาหารและไทยทานที่เตรียมไว้แต่พระสงฆ์เป็นอันเสร็จพิธี ส่วนเครื่องบูชาต่างๆ เจ้าภาพนิยมถวายไว้ในวัดที่ตนทำบุญหรือวัดที่จัดพิธีกรรมให้ โดยทางวัดจะนำไม้ค้ำโพธิ์ไปค้ำต้นโพธิ์ นำไม้ขี้ไปเผาไว้ตามทางเดินที่เป็นน้ำและโคลนที่ขึ้นและ นำหน่อกล้วย อ้อย หมากรวม มะพร้าวไปปลูก เพื่อหน่อเหล่านี้เจริญเติบโตขึ้นก็จะเป็นศุภนิมิตของเจ้าชาตา ส่วนข้าวของอื่นๆ ถวายแด่วัดเพื่อใช้ประโยชน์ (ปณิศา สรวาสี : ออนไลน์)

กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชน

กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชน พบว่ากระบวนการขั้นตอนของพิธีกรรมสืบชะตาล้านนา ยังคงความสำคัญอยู่ที่รูปแบบขั้นตอนของพิธีกรรม บทสวดมนต์ และผู้ที่เกี่ยวข้องรูปแบบการสืบชะตานั้นยังคงปฏิบัติตามจารีตดั้งเดิมของล้านนาและองค์ประกอบสำคัญอยู่ที่การเตรียมเครื่องสืบชะตาตามประเภทของการสืบชะตานั้น ๆ ซึ่งมีเครื่องประกอบหลายอย่าง แต่ละอย่างต้องเตรียมไว้จำนวนมาก ในขณะที่เตรียมสืบชะตานั้นต้องใช้คนจำนวนมากช่วยกัน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการเตรียมเครื่องพิธีสืบชะตาจากการรวมตัวกันจึงเป็นบ่อเกิดของความสามัคคีในชุมชนที่ต่างให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่มาก จากประเด็นนี้ทำให้เห็นการเชื่อมจารีตประเพณีและความสัมพันธ์ในความสามัคคีของชุมชน คือ การรักษาจารีตดั้งเดิมของชุมชนในล้านนารักษาารูปแบบของการจัดเตรียมเครื่องสืบชะตาการร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนเนื่องจากการพิธีสืบชะตาเป็นพิธีใหญ่จะต้องใช้คนจำนวนมาก ในการจัดเตรียมและการสร้างความสามัคคีในชุมชน ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมในแต่ละพื้นที่ (พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ : ออนไลน์)

แนวคิดในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการสืบชะตาของสังคมไทย

แนวทางการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการสืบชะตาของสังคมไทยควรส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในสังคมให้ผู้คนหันมาสนใจในการสืบชะตาเพิ่มมากขึ้น โดยการสร้างการมีส่วนร่วมตลอดจนการสร้างจิตสำนึกและการพัฒนารูปแบบในการส่งเสริม ดังนี้

1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วม เป็นวิธีการเยี่ยวยาให้คน ในสังคมสามารถเผชิญกับปัญหาในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาาร่วมกันด้วยความสามัคคี กลมเกลียวของคนในสังคม คือการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่บ้านหรือผู้ที่มาเข้าร่วมกิจกรรม คือ แต่ละฝ่ายต้องมีการช่วยกันเตรียมงาน เพราะแต่ละบุคคลเข้าร่วมพิธีด้วยความสมัครใจ ไม่ได้มุ่งหวังค่าตอบแทนในรูปเงินทอง แต่เป็นความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การช่วยงานของชุมชนจะทำให้พวกเขายั่งยืนเป็นสุข (พระมหาดวงรัตน์ ฐิตฺตโน: 2550)

2. สร้างจิตสำนึกที่ดีแก่สังคมคือ ประเพณีสืบชะตาส่งเสริมให้คนทำความดี ซึ่งประเพณีการสืบชะตานั้นแฝงคติธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ อย่างเห็นได้ชัด ทำให้ผู้คนมีจิตเมตตา มีคุณธรรมและมีจิตสำนึกอันดีงามก่อให้เกิดประโยชน์หลายด้านทั้ง ด้านศีลธรรม ด้านสุขภาพจิต ด้านสังคม ด้านการเมือง และมีแนวทางพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วม สร้างจิตสำนึกที่ดี (พระมหาดวงรัตน์ ฐิตฺตโน: 2550)

3. รักษาวัฒนธรรมประเพณี พิธีสืบทอดนั้นเป็นพิธีมงคล คำว่า “สืบทอด” ความหมายคือต่อให้ยาวขึ้น “ชะตา” หรือ ชะตาชีวิตของแต่ละคน ดังนั้นพิธีนี้จึงเสมือน เป็นพิธีกรรมในการต่ออายุให้ยืนยาวขึ้นหรือ ที่เรียกเป็นภาษาภาคกลางว่า “พิธีอายุ วัฒนมงคล” ซึ่งวิธีการสืบทอดเป็นพิธีกรรมที่มีมานาน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ในวิถีชีวิต เป็นการแสดงออกที่มีแบบแผนและเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน (พระมหาดวงรัตน์ จีตรัตโน: 2550)

พิธีกรรมการสืบทอด : โครงสร้างระหว่างความเชื่อที่เป็นศาสนากับไสยศาสตร์

พิธีกรรมการสืบทอด อยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างทางความเชื่อผสมผสานกันระหว่างความเชื่อที่เป็นศาสนากับไสยศาสตร์ กล่าวคือ พิธีกรรมการสืบทอดเป็นกุศโลบายเพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธี เพราะโดยสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ลึกๆแล้ว มีความรู้สึกไม่มั่นคงต่อชีวิต เพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมามนุษย์ประสบกับสิ่งที่ผิดหวัง ความกลัว หรือผิดพลาดหวังกับสิ่งที่ปรารถนาอยู่บ่อยๆ จึงสูญเสียความมั่นใจในการดำเนินชีวิต รวมถึงการต้องการให้ชีวิตมีความมั่นคงสูงขึ้น ขวัญและกำลังใจจากญาติพี่น้องและคนที่รู้จักเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้ชีวิตได้ก้าวเดินต่อไป ดังนั้น พิธีกรรมการสืบทอดจึงมีบทบาทต่อการเริ่มต้นความรู้สึกใหม่ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัย อันเป็นสาระด้านจิตวิทยาในพิธีสืบทอดของคนล้านนา โดยแยกเป็น พิธีสืบทอดคน เน้นเรื่องจิตใจเป็นสำคัญ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือทำขึ้นเพื่อให้เกิดความสบายใจ เกิดกำลังใจเมื่อผ่านพิธีสืบทอดแล้วจะรู้สึกมั่นใจ ในการใช้ชีวิต สามารถพลิกวิกฤตเป็นโอกาส มีกำลังใจและเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตต่อไปได้ส่วนพิธีสืบทอดบ้านมีบทบาทในการโน้มน้าวจิตใจของผู้อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าเมื่ออยู่อาศัยบ้านหลังนี้แล้วจะทำให้เกิดความสุขใจ สมหวังและเกิดสิริมงคลต่าง ๆ ในชีวิตพิธีสืบทอดบ้านหรือหมู่บ้านเป็นพิธีกรรมระดับชุมชน โดยชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วมในการประกอบพิธี โดยความเห็นพ้องต้องกันในเหตุที่เกิดขึ้นเมื่อมีการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ จึงต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้นในการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งจึงต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนอาศัยความสามัคคีกลมเกลียว โดยมีความศรัทธาเป็นสื่อกลางและการสืบทอดเมืองจัดเป็นพิธีการที่สำคัญและยิ่งใหญ่ เพราะเกี่ยวข้องกับบ้านเมืองส่งผลทางจิตวิทยาประสานใจเป็นหนึ่งเดียวของคนในบ้านเมือง (พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ : ออนไลน์)

1. แนวทางความสัมพันธ์ด้านสังคมวิทยา

กระบวนการเยียวยาให้คนในสังคม สามารถเผชิญกับปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ด้วยกำลังใจที่เข้มแข็ง กล่าวคือการสืบทอดได้เป็นพิธีกรรมทางสังคมอย่างหนึ่ง และจัดว่าเป็นพิธีกรรมที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของคนในสังคมโดยเฉพาะในแง่จิตวิทยาเพื่อการปกครอง นอกจากความหมายเพื่อเรียกขวัญกำลังใจของคนในสังคมแล้วยังเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ตลอดจนทั้งประชาชนทั่วไปมาพบปะสังสรรค์กันปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันและมีนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างเดียวกันอีก (พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ : ออนไลน์)

2. แนวทางความสัมพันธ์ด้านมานุษยวิทยา

มีความสัมพันธ์ในแง่การหลอมรวมคติ ความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรม ก่อให้เกิดเป็นพิธีสืบทอดจนกลายเป็นที่ยอมรับของสังคมล้านนา การศึกษาวิชามานุษยวิทยาในพิธีสืบทอดเปรียบเสมือนกระจกเงาที่ส่องให้เห็นตัวเองในแง่มุมต่าง ๆ พิธีสืบทอดของล้านนาเป็นภาพรวมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสภาพของสังคม ธรรมชาติ เอกลักษณ์ ความเชื่อ ค่านิยมและเจตคติของคนในล้านนา(พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ : ออนไลน์)

3. แนวทางความสัมพันธ์ด้านจารีตประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีและพิธีกรรมการสืบทอดในล้านนาคำเนินภายใต้กรอบแห่ง “โลกทัศน์” ของผู้คนในสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิมกล่าวคือ บนพื้นฐานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ แม้ว่าพิธีกรรมบางอย่างจะได้รับอิทธิพลมาจากสังคมวัฒนธรรมอื่น แต่ก็ได้ปรับตัวเข้ามาอยู่ในการรับรู้ของผู้ที่อยู่ในระบบความเชื่อและพิธีกรรมนั้นอย่างประสานกลมกลืนและลงตัว (พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ : ออนไลน์)

4. แนวทางความสัมพันธ์ด้านสังคม

การสืบทอดนั้นถือเอาการมีส่วนร่วมของคนในสังคม ในการเกื้อกูลกันเป็นการร่วมมือร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่มทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการและเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ในกลุ่มคนและองค์กรต่างๆ ของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนัก ความรัก ความห่วงแหนประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน (พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ : ออนไลน์)

5. แนวทางความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

สังคมล้านนาส่วนใหญ่จะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความเป็นอยู่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทุกคนมีความขยันและมีความอดทนในการประกอบอาชีพตามหลักธรรมมรรคมีองค์ 8 จึงทำให้ทุกคนมี สุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี มีความสมบูรณ์และมีความสุขในการดำรงชีพ ดังนั้น จึงทำให้ประชาชนใน ชุมชนมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนา และสามารถบริจาคทรัพย์หรือเสียสละกำลังกายด้วยความเต็มใจสัมพันธ์กับเศรษฐกิจชุมชน (พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ : ออนไลน์)

6. แนวทางความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม

การทำพิธีสืบทอดในล้านนานั้น นับเป็นพิธีกรรมที่เนื่องด้วยสภาพความเป็นอยู่คือ เกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะพืชพรรณต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรม เพราะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งที่อยู่อาศัยตลอดจน ในบ้านเมือง โดยมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และเครื่องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนแล้วอิงอาศัย กับธรรมชาติแทบทั้งสิ้น นอกจากนั้น นอกจากสืบทอดคน ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในวิถีชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อมแล้วยังมีพิธีกรรมสำคัญที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยตรง (พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ : ออนไลน์)

7. แนวทางความสัมพันธ์ด้านการพัฒนาจิตใจ

ในวิถีชีวิตของคนล้านนาไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพิธีกรรมต่าง ๆ ยังคงมีความสำคัญกับวิถีชีวิตการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีสืบทอดถือได้ว่าเป็นประเพณีที่ปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพกาล เป็นพิธีกรรมที่มีผลต่อชีวิตจิตใจของคนล้านนาเป็นแก่นของการดำเนินชีวิต การเข้ามามีส่วนร่วมของคนในสังคมพิธีสืบทอด ตามท้องถิ่นและชุมชนไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการคิดการดำเนินงานซึ่งจะเป็นไปโดยอัตโนมัติ (พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ : ออนไลน์)

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดเรื่องแนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมการสืบทอดเพื่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืน
ที่มา: โดยนักเรียนพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพอากาศ ศูนย์วิทยากร กรมแพทย์ทหารเรือ

สรุปผล แนวทางการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการสืบทอดของสังคมไทย มีพัฒนาการมาจากความเชื่อของชาวล้านนาตั้งแต่โบราณที่คิดว่าการสืบทอดเป็นการเรียกขวัญและกำลังใจกลับมาให้อยู่ในสภาพปกติ เป็นการสะเดาะเคราะห์ผู้ที่เจ็บป่วยหรือภายหลังจากประสบเคราะห์กรรมที่ไม่ดี ซึ่งเมื่อสืบทอดแล้วเชื่อว่าจะช่วยเสริมสร้างดวงชะตาให้ดีขึ้น อีกทั้งเป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจของผู้ที่ประสบเคราะห์กรรมหรือผู้เจ็บป่วยให้กลับคืนสภาพปกติ อีกทั้งยังก่อให้เกิดความสุขความเจริญ เป็นการขจัดภัยอันตรายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นให้แคล้วคลาดจากบาปเคราะห์และสิ่งชั่วร้าย ก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการดำรงชีวิตร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางความสัมพันธ์ด้านสังคมวิทยา เป็นกระบวนการเยียวยาให้คนในสังคม สามารถเผชิญกับปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ด้วยกำลังใจที่เข้มแข็ง รวมถึงแนวทางความสัมพันธ์ด้านมานุษยวิทยา ในแง่การหลอมรวมคติ ความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรม ก่อให้เกิดเป็นพิธีสืบทอดจนกลายเป็นที่ยอมรับของสังคมล้านนา ตลอดจนแนวทางความสัมพันธ์ด้านจารีตประเพณี และพิธีกรรมประเพณีและพิธีกรรมการสืบทอดในล้านนาดำเนินภายใต้กรอบแห่ง “โลกทัศน์” ของผู้คนในสังคม วัฒนธรรมดั้งเดิมบนพื้นฐานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ ตลอดจนแนวทางความสัมพันธ์ด้านสังคมที่ถือเอาการมีส่วนร่วมของคนในสังคม ในการเกื้อกูลกันเป็นการร่วมมือร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่มทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการและเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ ของคนในชุมชน เกิดความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ บนวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความเป็นอยู่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประการสุดท้ายคือก่อเกิดแนวทางการความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะพืชพรรณต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรม เพราะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในวิถีชุมชน สังคม

แนวทางการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการสืบทอดของสังคมไทยนั้น ควรส่งเสริมการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจ การรับรู้ถึงสุขภาวะ ส่งเสริมให้ตระหนักถึงความสำคัญของการสืบทอดตลอดจน แนะนำแนวทางในการประกอบพิธีกรรมการสืบทอด โดยให้คนในชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการเตรียมพิธีกรรมและเข้าร่วมพิธีกรรม รวมถึงการประสานงานร่วมมือกันกับคนในชุมชน แกนนำชุมชนในแต่ละชุมชนควรมีการประสานงาน และเผยแพร่ข่าวสารให้ความรู้เกี่ยวกับการสืบทอดที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะไปยังชุมชนอื่นเพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม

การมีจิตสำนึกที่ดี และการรักษาวัฒนธรรมประเพณี ของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน สิ่งสำคัญดังกล่าวคือคนในชุมชน ควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีการสืบทอด เพื่อส่งเสริมการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

References

- พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์. สืบทอดลัทธิ: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของ ชุมชนในลัทธิ (Luck-Bringing Ritual: Concept and Relationship-Building in the Context of the Society and the Soul of Lanna Community). [อินเทอร์เน็ต].2558. [เข้าถึงเมื่อ 24กันยายน 2560. เข้าถึงได้จากfile:///C:/Users/admin/Downloads/38.pdf
- ปณิตา สรวาสี. พิธีสืบทอด. [อินเทอร์เน็ต]. 2559 [เข้าถึงเมื่อ 25 กันยายน2560]. เข้าถึงได้จาก <http://www.sac.or.th/databases/rituals/detail.php?id=6>
- พระมหาดวงรัตน์ จิตรัตน์. แนวคิดในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการสืบทอดของสังคมไทย 2550. [เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน2560].เข้าถึงได้จาก <https://culturalscience.msu.ac.th/th/download2/2/pataveesak/bibliography.pdf>